

Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı

Ayrımcılık nedir?

Ne İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ne de diğer uluslararası sözleşmelerde– bu konudan birçok yerde bahsediliyor olsalar da– “*ayrımcılık*” için geniş kapsamlı bir tanımlama yapılmaktadır. Belli bazı ayrımcılık şekilleriyle ilgilenen uluslararası ve bölgesel insan hakları aygıtlarının yaptığı ayrımcılık tanımlaması, ilgili ayrımcılık türüne göre değişir.

“*İrk ayrımcılığı*” Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’de “siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını ortadan kaldırma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayanarak herhangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama” olarak tanımlanmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) “*kadınlara karşı ayrımcılık*” terimini “kadınların, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama” şeklinde tanımlar.

Her iki tanımda yer alan unsurları şu şekilde sıralayabiliriz:

Ayrımcılığın bir kişi ya da grubun, örneğin ‘ırk’, cinsiyet ya da etnik kökenine –‘o kadın siyah,’ ‘o bir kadın,’ ‘o adam Roman’ gibi– dayanan bir sebebi vardır. Ayrımcılık yapan kişiler yukarıdaki özellikleri bir sorun olarak algırlar. Ayrımcılık olarak nitelendirilebilecek eylemler vardır; bunlar reddetme (siyah bir insanı arkadaşlığa kabul etmemek), kısıtlama (bir eşcinselin diskoteğe girişine engel olmak), bir kişi ya da bir grup insanı dışlama (kadınları istihdam etmemek),

“Medeniyet, azınlıklara nasıl muamele ettiğine bakılarak muhakeme edilmelidir.”

Mahatma Gandhi

İlgili etkinlikler

- İlaçlara erişim, sayfa 80.
- İfade et, sayfa 86.
- Herkes eşit – herkes farklı, sayfa 88.
- İçeri girebilir miyim?, sayfa 98.
- Farklı Ücretler, sayfa 107.
- Alternatifimiz var mı?, sayfa 111.
- Kadın ve erkek kahramanlar, sayfa 142.
- Cinsellik konuşma zamanı!, sayfa 156.
- Eşitlik diyarına giden yol, sayfa 185.
- Resim oyunları, sayfa 188.
- İrkçiliğe yanıt, sayfa 201.
- Beceriyi farket!, sayfa 209.
- Herkes için spor, sayfa 214.
- İleri doğru bir adım at!, sayfa 217.
- Dil engeli, sayfa 228.
- Ben kimiz?, sayfa 257.
- Çalışma yaşamı ve bebekler, sayfa 260.

“Hayatımı Afrikalı insanların mücadelesine adadım; beyaz egemenliğe karşı mücadele verdim; siyah egemenliğe karşı mücadele verdim. Tüm insanların birlikte uyum içinde ve eşit fırsatlara sahip olarak içinde yaşadığı demokratik ve özgür bir toplum idealiyle yaşadım. Bu, uğrunda yaşamayı hayal ettiğim ve ulaşmak istediğim bir idealdir. Gerekirse, uğrunda ölmeye hazır olduğum bir idealdir.”

Nelson Mandela

vs. olarak tanımlanabilir. Ortaya çıkan bazı sonuçlar vardır ki, bunlar ayrımcılık eylemlerinin amacı olabilir. Tüm bunlar, mağdurun insan hakları ve temel özgürlüklerden faydalanmasına ve bu hak ve özgürlüklerin uygulanmasına engel olur.

Ayrımcılık doğrudan ya da dolaylı yollarla yapılır. Doğrudan ayrımcılık, bir kişi ya da gruba ayrımcılık yapma niyetiyle yapılır, örneğin bir iş bulma kurumunun başvuran bir Roman'ı reddetmesi ya da göçmenlere ev ayarlamayan emlak şirketi gibi. “Doğrudan ayrımcılık, bir kişinin ırk ya da etnik kökeni temelinde, benzer bir durumda bir başkasına gösterilen, gösterilmiş ya da gösterilecek davranıştan daha uygunsuz muamele görmesiyle ortaya çıkar”.⁸

Dolaylı ayrımcılık bir politika ya da alınan bir önlemin yarattığı etkiyle ortaya çıkar. Dolaylı ayrımcılık, tarafsızlığı hayli açık bir hüküm, kriter ya da uygulama, bir azınlığa ait bir kişi ya da grubu fiili olarak diğerlerinden daha dezavantajlı bir duruma soktuğunda meydana gelir. İtfaiyeci olmak için getirilen asgari boy kriteri (bu meslekte birçok kadının dışlanmasına sebep olabilir), uzun etek giyen kadınları işe almayan mağaza ya da başı örtülü kişilerin içeri girmesine ya da girişine izin vermeyen hükümet binası ya da okul yönetmeliği örnekler arasında gösterilebilir. Bu kurallar etnik köken ya da din açısından bakıldığında tarafsızlık taşıyabilir, fakat fiiliyatta uzun etek giyen ya da başörtüsü takan belli bir azınlığın ya da dini grubun üyelerini oransız bir şekilde dezavantajlı duruma sokar.

Hiç ayrımcılığa uğradığınızı hissettiniz mi?

Kişilere ya da gruplara ırk, din, cinsiyet, etnik köken, soy, milliyet ya da cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yapmak, birçok uluslararası insan hakları aygıtı ve ulusal yasayla yasaklanmıştır.

Yine de azınlıklar, ulusal, dini, kültürel, etnik ya da sosyal azınlık olma durumlarına bakılmaksızın ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

İşyerinde ayrımcılık

“Bir mobilya mağazası olan Ikea'nın Fransa bürosu çalışanlarından biri, “koyu tenli insanların” işe alınmaması için şirket yöneticilerine bir rehber sunduğu için 4.572 Euro'luk cezaya çarptırıldı. Dört sendikanın “SOS Racisme” ve “Mouvement contre le Racisme et pour l'Amitié entre les Peuples” ile birlikte yaptığı başvuru üzerine hem suçlu bulunan kadın hem de Ikea Fransa toplam 15.240 Euro tazminat ödemek zorunda kaldı.” EFE Basın bülteni, Nisan 2001

Açık ve örtülü ayrımcılığın getirdiği olumsuz sonuçlar bazı toplumları pozitif ayrımcılık uygulamasına yöneltti. Olumlu ayrımcılık olarak da bilinen pozitif ayrımcılık bazı uygulamalarda kadınlara, engellilere ya da belirli etnik gruplara kasti olarak öncelik verilmesi ya da bu grupların tercih edilmesidir. Bu tür politikaların başlıca sebeplerinden biri, önlemi alınmadığı takdirde bazı sosyal grupların, genellikle de azınlıkların karşılaşıacağı yapısal ayrımcılığı aşmaktır. Bir başka sebep ise bu grupların temsilcileri için gerekli dengenin oluşturulmasıdır.

AİHS'de ayrımcılık yasağı

Haziran 2000'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 12. Protokol'ü benimsemesi ile sözleşmenin ayrımcılıkla ilgili faaliyet alanı genişletildi. Halihazırda, ayrımcılık yasağı madde 14'te ele alınmaktadır. Bu maddeye göre sadece sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmaya engel olacak ayrımcılık yasaklanmaktadır. Protokol 12 ise ayrımcılık yasağı koyan bir şart olarak, ırkçılık ve ayrımcılığın engellenmesinde daha gelişmiş düzeyde eylemler yapmak üzere fırsat sunduğundan kaydedeğer bir ilerleme olarak kabul edilebilir. Bu protokol, on devlet tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecek.

Yabancı düşmanlığı

Oxford İngilizce Sözlüğüne göre yabancı düşmanlığı (*xenophobia*) “yabancılar ya da yabancı ülkelere karşı hissedilen hastalıklı korku hali”dir. Başka bir deyişle, bilinmeyen kişiler ya da yabancılara karşı hissedilen tiksinti, iğrenme ya da nefret duygusudur.

Yabancı düşmanlığı toplumsal anlamda üretilmiş görüntü ve fikirlere dayanan hisler ya da algılardır. Bu hisler tarafsız ve mantıklı verilerle temellendirilmez.

Dünyaya yabancı düşmanlığı çerçevesinden bakılması, karmaşık toplumsal ve kültürel olayların basitleştirilmiş iyi ve kötü senaryolara indirgenmesine sebep olur.

“Biz” (yerliler)= iyi ve normal olanlar, herkesin nasıl gözükmesi, hissetmesi ya da düşünmesi gerektiğine kaynaklık edenler –bunun karşısında “Onlar” (yabancılar)= kabahatli, tehdit eden, rahatsızlık veren, serseri, şiddete başvuran, hırsız, işgalci, vs. İyi olan “Biz” (yerliler), kötü olan “Onlar”a (ötekiler) karşıyız. Bu durumda başkalarıyla ve kendimizle ilgili algılara belli bir değer yüklediğimiz açıktır, örneğin “Biz”= olumlu ve “Onlar”= olumsuz, gibi.

Bireyler ve bir grubun üyeleri, bir etnik grup, bir ulus, vs. olarak kimliğimizi yapılandırırken toplum içindeki çeşitliliğin ve kendimizle diğerleri arasındaki farkın ayırıcısına varırız. Bu durum kendi içinde olumsuzluk taşımaz, yeter ki çeşitlilik tehdit edici bir unsur olarak algılanmasın. Öteki (insan), her şeyden önce bir kardeş, bir insan olarak algılanmalıdır, bir yabancı, düşman ya da rakip olarak değil.

Doğu Avrupa’da yabancı düşmanlığının başlıca hedefi genellikle azınlık grubu üyeleridir. Batılı ülkelerin birçoğunda ise hedef göçmenler ve mültecilerdir, bunlar arasında Doğu Avrupa’dan gelen insanlar da bulunur.

? Ülkенizde son zamanlarda rastladığınız yabancı düşmanlığı eylemleri var mı?

Yabancılara karşı hissedilen korku ve düşmanlık, ahlaki anlamda kabul edilemeyen bir tutum ve insan hakları kültürüne aykırı bir durum olsa da yasadışı değildir, bu yüzden yasal olarak cezalandırma gerekçesi olamaz. Bunun neticesinde, yabancı düşmanlığının açıkça ortaya konması (yabancı düşmanlığının şiddet içeren tutum ve fiziksel eyleme dönüşmesi, örneğin ırkçı saldırılar, işyerinde ayrımcılık, sözlü taciz, küfür, etnik temizlik, soykırım, vs.) ise ceza ile sonuçlanır, çünkü bu tür eylemler yasaya itaatsizlik niteliği taşır.

İrkçılık

İrkçılık farklı şekillerde tanımlanabilir. Bir tanıma göre, ırkçılık bir ırkın diğer bir ırktan doğal olarak üstün olduğuna bilinçli ya da bilinçsiz olarak inanmaktır. Bu tarifi anlatmak istediği ilk olarak, “üstün” ırkın “aşağı” olan ırk üzerinde güç kullanma ve bu ırka hükmetme hakkına sahip olduğu fikridir. İkinci olarak, ırkçılık bireylerin ve grupların tutum ve davranışlarını koşullandırır. Bu durumda, ‘ırkçılık’ teriminin farklı “ırk”ların var olduğunu önceden varsayması gibi bir sorun ortaya çıkar. Son yıllarda, “ırk” kavramının aslında toplumsal bir kurgu olduğu, insanları “insan varlığı” olmak dışında başka bir kategoride sınıflandırmanın imkânsız olduğu görüşü ortaya çıktı. Bu yüzden “ırk” diye bir unsur varolmasa da ırkçılık vardır.

Avrupa uzun bir ırkçılık tarihine sahiptir. Tarihi süreçte “üstün” ve “aşağı” ırkların varlığı biyolojik farklar ile gerekçelendirildi. Darwinci evrim teorisi, insan varlıklarını “ırk”larına göre sınıflandırabilmek için kullanıldı. Avrupalı ulusların diğer ulusları sömürmek üzere bu ulusları kendi boyundurukları altına almasıyla ortaya çıkan sömürgecilik, sosyal Darwinizm ve benzeri “ırk-

Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık dünyanın diğer bölgelerinde de yaygınlaşmıştır: Hindistan’da yaklaşık 160 milyon *Dalit* (*Parya* da denir, yani kast sistemi dışında kalan toplum tarafından hor görülen kimse) yaşamaktadır. Yapılan bir çalışmayla, Amerika Birleşik Devletleri’nde kimin ölüm cezasına çarptırılacağı kararında ırkın kilit bir rol oynadığı ortaya çıkarılmıştır. Ruanda’da 1994 yılında, üç ay gibi çok kısa bir sürede çoğu Tutsi olan yaklaşık bir milyon insan öldürüldü.

Önemli gün

23 Ağustos

Uluslararası Köle Ticaretini ve Yasaklanmasını Anma Günü

çi” teorilerin geniş katımlı kabulü ile mümkün olabildi. “Beyaz adamın sırtındaki yük” inancı sö-mürgeci Avrupalıların diğer halkları “medenileştirmesi”ni öngörüyordu. Avrupalı girişimciler ve hükümetler arasında çok sık rastlanan başka bir uygulama ise kölelikti. 19. yüzyıla kadar kadar devam eden bu uygulama kölelerin “aşağı ırklara” ait olduğu görüşüne dayanıyordu.

Günümüzde ırkçılar biyolojik farklardan çok kültürel farklılıklara vurgu yapıyor. *Kültürel ırkçılık*, kültürler arasında bir hiyerarşi olduğu ya da belli kültür, gelenek, adet ve tarihi süreçlerin birbiriyle uyuşmadığı görüşüne dayanmaktadır. Buna göre yabancılar ya da azınlıkların dışlanması ya da ayrımcılığa maruz kalması sözde “birbiriyle uyuşmayan kültürler”, dinler ya da “mede-niyetler” yüzündendir.

Güç ve gücün yanlış kullanımı ırkçılıkla sıkı sıkıya bağlıdır. ırkçılık iktidara sahip olan kişilerce belirlenir. ırkçılık aynı zamanda ırkçılık suçu işleyenlerle kurbanlar arasındaki iktidar ilişkisini tanımlar. ırkçılık mağdurları kendilerini iktidar sahibi olmadıkları bir konumda bulurlar. Diğer insanlar ve gruplar hakkında kaydadeğer bir bilgi ya da deneyim sahibi olmadan edinilen önyargı ya da olumsuz yargı da ırkçılıkla sıkı bir ilişki içindedir. Böylelikle ırkçılık, eyleme geçme iktidarına sahip kesimin önyargılarının uygulamaya geçirilmesi şeklinde algılanabilir.

ırkçılık farklı düzeylerde ortaya çıkabilir:

- *kişisel düzeyde*: bir insanın kendi “ırk”ının üstünlüğü, diğer “ırklar”ın aşağı olması ile ilgili kişisel tutum, değer ve inanışları olmasıdır.
- *kişilerarası ilişki düzeyinde*: bir kişinin kendi “ırk”ının üstünlüğüne olan inancını diğer insanlara karşı davranışlarına yansıtmasıdır.
- *kurumsal düzeyde*: bir toplum, örgüt ya da kurumda, ırk eşitsizliği ve ayrımcılığının sistematik olarak meydana gelmesiyle sonuçlanan kurumsallaşmış hukuk, adet, gelenek ve uygulamalardır.
- *kültürel düzeyde*: bir kişinin sahip olduğu, doğuştan gelen kültürel alışkanlıkların norm ve ölçüt olarak değerlendirmesine, diğer kültürel alışkanlıkların aşağı olarak yargılama-sına sebep olan sosyal davranış değerleri ve normlardır.

ırkçılığın ortaya çıktığı çeşitli düzlemler birbiriyle bağlantılıdır ve bunlar birbirini besler. ırkçılık açık ve örtülü şekillerde ortaya çıkabilir. ırkçılığın en örtülü ve en belirsiz olduğu uygulamalar, açıkça sergilendiği haller kadar zararlıdır.

ırkçılığın, hem tarihte hem de çağımızda yarattığı sonuçlar hem mağdurlar hem de bu adaletsizliğin yaşandığı toplumlar için yıkıcı olmaktadır. Toplu katliamların, soykırım ve baskıcılığın kökeninde ırkçılık vardır. ırkçılık, azınlıkların, servet ve gücü elinde bulunduran çoğunluğun bo-yunduruğu altına girmesine yol açmaktadır. Bu tür adaletsizliklerin telafisi için birçok ilerleme kaydedilmiş olsa da, saklı ve daha açık biçimde yürütülen soyutlama, ayrımcılık ve ayrı tutma uygulamaları günümüzde hâlâ devam etmekte, “farklı” ya da “yabancı” olarak kabul edilen insanların hareket özgürlüğü kısıtlanmakta, bu insanlar saldırı, aşağılama ve sosyal dışlamaya maruz kalmaktadır.

ırkçılık ve gençler arasında şiddet

ırkçı nefretle ateşlenen gençler arasındaki şiddet eylemleri birçok Avrupa ülkesinin görmezden gelinemeyecek bir gerçeğidir. Gençlerin ve yetişkinlerin saldırıya uğradığı, dövüldüğü, tehdit edildiği ve son aşamada öldürüldüğü kayıtlara geçmiş birçok vaka vardır. Kurbanlar milliyet, görünüş, din ve ten, saç hatta sakal renginden dolayı saldırıya uğramaktadır.

ırkçı şiddetin, kendi kendini kolay göstermeyen ama daha yaygın ifade araçları vardır. Bunlar arasında günah keçisi haline getirme, ayrı tutma ve ayrımcılık yer alır. Bir insanın polis kont-

1600-1850 yılları arasında Kuzey Amerika’da yaşayan yaklaşık 12 milyon Amerikan yerlisi Kızılderili katledilmiştir. 200 yıllık uluslararası köle ticareti süresince 10-20 milyon arasında siyah Afrikalı’nın öldüğü tahmin edilmektedir.

rollerinde sadece farklı görüldüğü için –daha koyu ten ya da saç rengi gibi– seçilmesi ve şüpheli görülmesi de bir baskı çeşitidir.

İrkçilik, ırk ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı ve benzeri hoşgörüsüzlüğe karşı Dünya Konferansı (WCAR)

Üçüncü WCAR 31 Ağustos - 7 Eylül 2001 tarihleri arasında Güney Afrika, Durban'da düzenlendi. Konferans önemli bir uluslararası hareketin ve birçok beklentinin gelişmesinde öncü oldu. Konferansa yaklaşık 160 devlet ve 1.500'den fazla STK temsilcisi katıldı. Konferanstaki tartışmalar iki konu üzerinde yoğunlaştı: Filistinliler'in içinde bulunduğu kötü durum (buna Siyonizm'i ırkçı bir uygulama olarak yeniden etiketleme çabaları da dahil) ve köleliğin insanlık suçu olduğunun kabulü ve bunun tazmini. Nihai konferans metni bu iki meseleyi tanıyarak birçok delegenin kabulüyle kaleme alındı:

“Yabancı işgali altındaki Filistin halkının içinde bulunduğu kötü durumdan endişe duyuyoruz. Filistin halkının kendi kaderini tayin etme ve bağımsız bir devlet kurma hakkının vazgeçilmez olduğunu kabul ediyoruz. İsrail de dahil olmak üzere bölgede yeralan tüm ülkelerin güvenlik hakkını da tanıyarak, tüm devletleri barış sürecine destek vermeye ve bu süreci en kısa zamanda sonuçlandırmaya davet ediyoruz.”

Konferans metnine, tazmini önerilmese de 'kölelikten dolayı bir özür dilendiği' ifadesi eklendi. Köle ticareti ve köleliğin bir insanlık suçu olarak kabul edilmesi birçokları için insanlık onurunun onarılması için tarihi bir an anlamına geliyordu.

? Geçmişte kölelikten çıkar sağlamış ülkelerin hükümetleri bugün sizce tazminat ödemeli mi?

Resmi konferansa ek olarak, WCAR başlamadan önce bir STK forumu ve uluslararası gençlik forumu düzenlendi. Bu foruma gençlik örgütleri, temsilcileri ve hükümet delegasyonundaki gençler davet edildi. Tüm coğrafi bölgeleri temsil eden 200 civarındaki genç yetişkin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla mücadeleyle ilgili başlıca konuları tartışmak üzere bir araya geldi.

? İnternette yeralan ırkçı propaganda neden kontrol edilmeli ya da yasaklanmalı?

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar

Avrupa'da günümüzde birçok göçmen, sığınmacı ve mülteci her türlü zor durumla karşılaşmakta, bu insanların temel hakları ve onurları hergün çiğnenmekte. Mülteci ve sığınmacılar savaş, zulüm ya da güven ortamının yetersizliğinden kurtulmak için çoğunlukla evlerini, ülkelerini ve ailelerini terketmek zorunda bırakılırlar. Dünya üzerindeki mültecilerin büyük bir çoğunluğu Avrupa'dan sığınma talebinde bulunmasa da, bazıları bu yola başvurur. Yükselmekte ve sürüp gitmekte olan milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı ya da basitçe yabancı düşmanlığını besleyen politikacıların varlığı yüzünden Avrupa'da birçok hükümet sığınmacılara karşı çok katı önlemler almaya başladı. Bu önlemler genellikle sığınmacıların, sığınmak istedikleri ülkenin topraklarına ulaşmamasını sağlamaya yöneliktir.

Güç bir durum içindeki, belirli bir gruba ait sığınmacı ve mültecilerin statüsü 1951 tarihli Cenevre Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşme ile tanımlandı ve koruma altına alındı. Bugün Avrupa ülkelerinin çoğunda sığınmacıların havaalanlarında ve sınır karakollarında alıkonma-

Önemli gün

21 Mart
Uluslararası İrk Ayrımcılığının
Yok Edilmesi Günü

Polonya-Almanya sınırındaki Frankfurt (Oder) şehrinde bir grup genç Alman dazlak, üniversite öğrencilerini ve yabancı işçileri sürekli tehdit ediyor ve bu insanlara saldırıyorlar. Frankfurt'un (Oder) Polonya yakasının banliyölerinde Slubice adında bir yerleşim var. Burada bir grup genç neo-Nazi yabancılara saldırıyor. Son gelen bir habere göre bu grup bir öğrenciyi dövmeye başlamış, fakat daha sonra öğrencinin İspanyol olduğunu öğrenince kendisinden özür dilemişler. Öğrencinin Alman olduğunu zannetmişler.⁹

Önemli günler

20 Haziran

Dünya Mülteciler Günü

18 Aralık

Uluslararası Göçmenler Günü

sına izin veren yasalar mevcuttur. Bu yasalar uygulanırken sığınmacıların hakları çoğunlukla dikkate alınmaz. Başvurusu reddedilen kaçak göçmen ya da sığınmacıların sınırdışı edilmesi sıkça uygulanan, bazen onur kırıcı biçime dönüşen bir yöntemdir.

Bir mülteci ülkenize sığınmak istiyorsa ne olur? Yapmak zorunda oldukları şeyleri biliyor musunuz?

Schengen sözleşmeleri (1990), Avrupa Birliği'ne üye 15 devletin sınırları arasında kişilerin hareket serbestliği ve kısıtsız bir şekilde yolculuk yapmasına izin verir. Bununla birlikte Avrupa Birliği, eski sınırları kaldırmakla Avrupa topraklarını korumak üzere daha geniş bir "sınır" yaratmış oldu.

Mülteci ve göçmenlerle ilgili ortak bir Avrupa politikası geliştirilmesi sıklıkla "Avrupa Kale-si" politikası olarak tasvir edilir. Bunun bir sebebi bu politikanın mültecilerin dışlanmasına yaptığı vurgu, bir diğer sebebi ise ekonomik göç korkusunun sığınmacı gerçeği ve ihtiyaçlarını dikkate almayı engellemesiydi.

Mülteciler ülkenize nereden geliyor? Bu insanlar neden mülteci olmuşlar?

Avrupa ülkelerinin birçoğu tarafından izlenen hayli kısıtlayıcı yabancı düşmanı nitelikli politikalar, birçok göçmeni Avrupa'ya girmek için yasa dışı yollara itiyor. Bu insanlar çoğunlukla da örgütlü insan kaçakçılarının kurbanı oluyorlar. Çoğu Avrupa'ya ulaşamazken bazıları yolda hayatını kaybediyor: İspanya denizi ya da kıyılarında, Akdeniz'de terkedilmiş gemiler ve tekneler içinde ya da havasızlıktan ölmelerine sebep olan tren vagonları ya da kamyonlarda.

Kaçak göçmenlik birçok sanayi ve girişimci için aynı zamanda ucuz işgücü anlamına gelir. Moldova ya da Ukrayna gibi ülkelerdeki yoksulluk birçok insanın batı Avrupa ülkelerinde iş aramasına yol açıyor. Bu insanlar "kaçak" oldukları için çok kötü şartlarda, çok düşük ücretlerle çalışmaya zorlanıyorlar, pasaportlarına el konacağına ya da polise ihbar edileceklerine dair şantajla uğruyorlar. Genç kadınlar da insan ticareti sonucunda ev işlerinde çalışarak ya da fuhuşa zorlanarak benzer sıkıntılarla karşılaşılıyorlar.

Birçok ülkede göçmenler *çıkara amaçlı* değerlendiriliyor. Göçmen, toplum gelişimine katkı sağlayan bir insan varlığı olarak değil ihtiyaç duyulan işgücü potansiyeli olarak kabul ediliyor.

Sizce sadece parası olan insanların mı bir ülkeye giriş yapmasına izin verilmelidir?

Göçmen kökenli ya da göçmen ailelerden gelen birçok genç insan, diğer bir deyişle ikinci ya da üçüncü kuşak göçmenler günlük yaşantılarında çeşitli ayrımcılık eylemlerine maruz kalıyor. Bu eylemler kimi zaman şiddet, sosyal dışlanma ve suç işleme ile sonuçlanıyor. Örtülü ırk ayrımcılığının en sık rastlanan örneklerinden biri de, bu gençlerin, aile ve "evsahibi" ülkenin "kültürü" arasında "bir seçim yapmak" zorunda bırakılmalarıdır. Kimlik, bağlılık ve yurtseverlik konusundaki şüphelilik diğer sosyal ve etnik azınlıklara da uygulanır.

Yahudi düşmanlığı ve Roman fobisi

Avrupa genelinde, Yahudiler ve Romanlar tarihi süreç içinde sözümona "aşığı" olma durumları ve bu aşığı olma statüsünden kaynaklanan olumsuz kalıpyargılar temelinde ayrımcılığa maruz kalmış ve uğradıkları ayrımcılıktan dolayı en çok zarar görmüş iki azınlıktır.

Her iki azınlığın kökleri Avrupa dışındadır. Yahudiler'in kökleri, günümüz İsrail ve Filistin'i ve Karadeniz'in güney sahillerinde, Romanlar'ın ise Hindistan'dadır. Her iki azınlık da zulümden dolayı göç etmek zorunda kalmış, her ikisi de yıllarca Avrupa'daki çoğunlukların iktidarında acı do-

"Göçmenlerle yaptığım çalışmaların merkezinde insan onuruna verdiğimiz değer var. Genç yaştaki göçmenlerin bize gelip öykülerini kendi durumundakilerle paylaşmaları için onlara cesaret veriyoruz."

Giulia Sanolla,
Sud'da İtalyan gönüllü

lu yaşamlar sürmüş ve her ikisi de aşağı olarak algılanmıştır. Her iki grubun üyelerinin birçoğu ikinci dünya savaşında Naziler tarafından yok edilmeye çalışıldı. Her ikisi de Avrupa'nın komünist rejimleri altında ıstırap dolu yaşamlar sürdü. Ve her ikisi de günümüzdeki sosyal gerçekler geçmişten hayli farklı olsa da halen ayrımcılık, nefret ve önyargı ile karşı karşıyadır.

❓ İkinci dünya savaşında ülkenizde yaşayan Yahudiler'e ne oldu?

Yahudi düşmanlığı

Yahudi düşmanlığı (*Anti-Semitism*) “Dini bir grup ya da azınlık grubu olarak Yahudiler'e karşı duyulan husumet ve sosyal, ekonomik ve siyasal ayrımcılık”¹⁰ şeklinde tanımlanabilir. Yahudi düşmanlığı, Avrupa tarihinde geçmişten günümüze kadar hayli yaygındır. Yahudi düşmanları, Yahudi komploları içeren hikâyeler uydurmuş, bu hikâyelerle Yahudi olmayan kişilerin Yahudiler'e karşı nefretini körüklemiştir. Bu hikâyelerden en kötüsü “Siyon Liderlerinin Protokolleri (*Protocols for the wise men of Zion*)”dır; hayal ürünü olan bu iftira belgesi Yahudiler'e karşı şiddeti kışkırtır. Belge, günümüzde bazı Avrupa ülkelerinde elden ele dolaşmaya devam ediyor.

On dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru Rusya'daki Yahudi toplulukları planlı kıyım (*pogrom*; Rusça “harap etme” anlamına gelir) kurbanı oldu. Bu eylemler yerel halkın Yahudi topluluklarına karşı örgütlü ve sistematik ayrımcı şiddet eylemleri şeklinde meydana geldi. Bu eylemlerde polislin aktif katılımı, bazen de sessiz kalarak onayı ile gerçekleşti. Eylemler, hükümetin Yahudi düşmanlığını besleyen politikaları tarafından teşvik edildi. Yahudi topluluklarına karşı düzenlenen saldırılar diğer Avrupa ülkelerinde –örneğin Fransa ve Avusturya– de hayli yaygındı.

Yirminci yüzyılın başlarında faşizmin yükselişi ve Yahudi düşmanlığının iktidar ideolojisinin bir parçası haline gelmesi Avrupa'da yaşayan birçok Yahudi'nin hayatında yeni sıkıntılar yaratmaya başladı. Yahudi katliamı esnasında, faşist rejim ve partiler Alman Nazi rejimiyle doğrudan ya da dolaylı yoldan işbirliği yaptı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası ve müttefikleri tarafından yürütülen Yahudi katliamında (*Shoah*; İbranice “perişanlık” anlamına gelir) yaklaşık 6 milyon Yahudi, sadece Yahudi oldukları için sistematik olarak yok edildi. Yahudi katliamı, Hitler hükümetini karakterize eden ırkçı ve Yahudi düşmanı politikaların vardığı en üst nokta idi. Bu insanlık dışı politika 9 Kasım 1938'de Alanya'da yürütülen “*Kristallnacht*” katliamıyla başlatıldı.

Bolşevik Devrimi'nin ulaştığı başarı ile Ruslar tarafından yürütülen planlı kıyım Sovyetler'de sona ermiş oldu, fakat Yahudi düşmanlığı farklı şekillerde devam etti. Bunlar arasında zorunlu yerinden edilme, mülkiyete el koyma ve sahte duruşmalar bulunur. Yahudi düşmanlığı komünist rejimler esnasında çoğunlukla resmi Siyonizm karşıtı politikaların altına gizlendi.

Günümüzde Yahudi düşmanlığı üstü kapalı olsa da geçmişte olduğu kadar canlıdır. Üstün olduklarını iddia eden gruplar Yahudi mezarlıklarına saldırmakta, çoğunlukla gençlerden oluşan neo-Nazi gruplar Yahudi düşmanlığını açıkça dile getirmekte ve birçok web sitesi ve yazılı kaynak Nazi propagandası yapmaktadır.

Roman fobisi

Romanlar (yanlış bir biçimde Sinti ya da Çingene olarak adlandırılmaktadırlar) Avrupalılar'dan her daim farklı görüldü. Romanlar, tarihin büyük bir diliminde göçebe olarak yaşadılar; kalaycı, zanaatçı, müzisyen ve tüccar olarak sürekli göç ettiler. Tarihleri boyunca asimilasyona zorlandılar. Roman dili bazı ülkelerde yasaklandı, çocukları anne-babalarının ellerinden zorla alındı. Romanlar birçok ülkede köle olarak çalıştırıldı. Bu ülkelerden biri, 1856'da köleliğin ortadan kaldırıldığı Romanya'dır. Romanlar asla bir devlete sahip olmadı ve asla başka insanlarla savaşmadılar. Yirminci yüzyıl süresince *serseri göçebeler* olarak tanımlandılar. Birçok ülkede yerleşik düzene geçmeye zorlanmaları için yasalar geliştirildi.

Önemli günler

9 Kasım

Kristallnacht yıldönümü,
Uluslararası Faşizm ve Yahudi
Düşmanlığı Karşıtlığı Günü

30 Nisan

Soykırımı Anma Günü
(Yom ha Shoah)

Önemli gün

8 Nisan

Dünya Romanlar Günü

“Çingeneler ateş ve kılıçla avlanarak öldürülmeli.”

İspanyol yasası, on sekizinci yüzyıl

“Engellilerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı vardır.”

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın 15. maddesi

Roman toplulukları günümüzde tüm Avrupa ülkelerinde doğrudan ya da dolaylı yoldan ayrımcılık görmekte, baskıya uğramakta ve dışlanmaktadır.

? Ülkenizdeki Roman toplumunun büyüklüğü nedir?

Porajmos kelimesi Avrupalı Roman toplumuna Alman Nazileri ve müttefikleri tarafından 1933-1945 yılları arasında uygulanan soykırım için kullanılır. Soykırım kurbanlarının sayısı farklı kaynaklara göre 500 bin ile 2 milyon arasında değişir. *Porajmos* sonucunda Avrupa'daki Romanlar savaş öncesi nüfuslarının % 70'ini kaybetmiş oldu.

Doğu Avrupa'daki kömünist rejimler “Romanlar'ın özgürleştirilmesi” yaftası altında Romanlar'ın yaşam tarzını yoketme girişimine başladı. Kapitalizmin gelmesi Romanlar'ın iyice dağılmasına yolaçtı. Romanlar yüksek teknolojiyle ilgili işlerde yeteri kadar nitelikli olmadıklarından ya el işi yapmak zorunda bırakıldı, ya da işsizlik ve sosyal dışlanmaya mahkum edildi.

Bugün Avrupa'da yaşayan Roman nüfusun 8-12 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Romanlar Avrupalı devletlerin hepsinde yaşamaktadır. Büyük çoğunluk yerleşik olarak yaşamakta, fakat bazı Batı ülkelerinde göçebelik –tam ya da kısmen– hâlâ görülmektedir. İspanya ve Portekiz'de yaşayan Romanlar –yasaklandığı ve baskı altında tutulduğu için– Roman dilini kaybetmiş olsa da, Romanlar'ın yaşadığı birçok ülkede Roman dili hâlâ birleştirici kültürel bir unsur olmaya devam etmektedir.

Roman fobisi ve Romanlar'a yönelik ayrımcılık ve düşmanlık Avrupa'nın tümünde geçerli hayli yaygın bir durumdur. Romanlar, silahlı çatışmalarda en çok zarar görenler arasında yer alır. Buna bir örnek eski Yugoslavya'daki savaşlardır. Bu savaşlarda çapraz ateş altında kalan Romanlar'ın içinde bulunduğu kötü durum görmezden gelindi. Son örnekler arasında Roman ailelerin “suçlu oldukları” gerekçesiyle yasadışı olarak ellerinden mülkiyet hakkının alınması (Portekiz); temel hizmetlere ve Roman çocukların eğitim hizmetine erişiminde uygulanan ayrımcılık (Britanya ve Fransa, örneğin göçer topluluklar için) ya da sahip oldukları haklara basitçe saygı gösterilmemesi bulunmaktadır. Birçok ülkede Romanlar şiddet yanlısı faşist ve ırkçı grupların hedefi olmuş, bu eylemler ölümlerle sonuçlanmıştır. Roman çocukları kimi zaman zihinsel engelli çocuklarla aynı okullara konmaktadır. Roman köyleri genellikle soyutlanmış ve diğerlerinden ayrılmış konumdadır.

? Yayınlanan yerel haberler arasında Romanlar'la ilgili ne tür haberler görüyorsunuz?

Roman gençlerin ve çocukların birçoğu kendilerine düşmanlık gösteren sosyal ortamlarda yaşarlar. Kendilerine destek veren ve onları tanıyan tek grup kendi toplulukları ya da aileleridir. Temel haklarının birçoğu –eğitim ve sağlık hakkı gibi– ya reddedilir ya da bu haklara kısıtlı erişim sağlayabilirler.

Romanlar'la ilgili bilinç ve kaygı düzeyi yavaş yavaş artmaktadır. Uluslararası düzeyde, Uluslararası Roman Birliği (*International Romany Union*) temsil gücü en yüksek siyasi Roman örgütüdür. Kurumun çeşitli Birleşmiş Milletler organlarında danışmanlık statüsü vardır. Budapeşte'de kurulmuş olan Avrupa Roman Hakları Merkezi (*European Roma Rights Centre*) başlıca uluslararası Roman insan hakları kuruluşudur. Merkez, Roman insan hakları üzerine kamuoyu bilincinin artırılması, hakların izlenmesi ve savunulması için aktif olarak çalışır.

Engelli ve özürülüler

Engelli olmak hastalık, yaralanma ya da fiziksel sakatlık sonucu kişiyi engelli konuma sokan bir durum olarak tanımlanır. Terim aynı zamanda yasal ehliyetsizlik ya da yetersizliği ifade etmek için de kullanılır.

“Engelli” (disabled) terimi, dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşayan herhangi bir toplumda ortaya çıkabilecek birçok sayıdaki işlevsel yetersizlik ve sınırlamayı ifade eder. İnsanlar fiziksel, zihinsel ya da duygusal rahatsızlık yüzünden, tıbbi koşullar ya da zihinsel hastalıklardan dolayı engelli olabilirler. Bu tür rahatsızlık, koşul ya da hastalıklar kendi doğasına göre geçici ya da kalıcı olabilir.

“Özürlü” (handicapped) terimi topluluk yaşamına diğerleriyle eşit düzeyde katılım için gerekli fırsatların sınırlı olması ya da kaybedilmesi anlamında kullanılır. Engelli bir kişinin çevreyle karşılaştığında ortaya çıkan durumu tasvir eder. Aslında her iki terim de kullanım açısından uygundur, fakat her birinin vurgusu arasında ufak da olsa bir fark vardır.

? Engelliler kurumunuzun etkinliklerine nasıl katılım sağlayabilir?

Dünya nüfusunun ortalama % 10'unun engelli olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa Konseyi'ne üye 47 devlette yaşayan yaklaşık 800 milyon kişi için, bunun anlamı 80 milyon kişinin engelli olduğudur. Son yıllarda çeşitli yerlerde kaydedilen ilerlemelere rağmen Avrupa'da yaşayan engellilerin çoğu eşit fırsatlara erişim ve toplumsal yaşama tam katılım için hâlâ engellerle karşılaşılıyor, örneğin düşük eğitim ve mesleki eğitim düzeyi; yüksek işsizlik oranları; düşük gelir; fiziksel çevre engelleri; sosyal dışlanma; hoşgörüsüzlük, klişeler ve kalıpyargılar; doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık; şiddet, kötü muamele ve suistimal.¹¹ 2001'de yürütülen bir Eurobarometre anketine göre, görüşme yapılan insanların % 97'si engellilerin toplumsal hayata daha iyi entegre olmaları için bir şeyler yapılması gerektiğini düşünüyor.¹²

Önemli günler

10 Ekim

Dünya Zihinsel Sağlık Günü

3 Aralık

Uluslararası Engelliler Günü

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde engelli insanların haklarını geliştirmek için çalışan örgütlerin birçoğu Avrupa Engelliler Forumu (*European Disability Forum- EDF*)'na dahildir. Avrupa Konseyi bünyesinde ise konuyla ilgili eylem ve politikalar, Sosyal İşler Genel Direktörlüğü tarafından koordine edilmektedir.

Avrupa Birliği 2003 yılını Avrupa Engelli Yurttaşlar Yılı olarak ilân etmiştir.

Engelli insanlar ne isterler?

“Çok özel ya da çok sıradışı şeyler değil. Yaşadığımız semtin okuluna gidebilmeyi isteriz, halk kütüphanesini kullanmayı, sinemaya gitmeyi, şehir merkezinde alışveriş yapmak için otobüse binmeyi ya da şehrin ya da ülkenin öbür yakasındaki arkadaşlarımızı, ailemizi ziyaret etmeyi isteriz. Seçim gününde oy kullanmak için herkes gibi biz de semtimizdeki seçim sandığına gitmek isteriz. Evlenebilmek isteriz. Çalışabilmek isteriz. Çocuklarımızın ihtiyaçlarını karşılamak isteriz. Yüksek kalitede, parasını kolayca ödeyebileceğimiz tıbbi bakım isteriz. Gizlenmesi, acınması ya da yardım edilmesi gereken insanlar olarak değil, toplumun bir parçası olan gerçek insanlar olarak görülmek isteriz.” Adrienne Rubin Barhydt, 10 Nisan 1996¹³.

Kaynak: www.disrights.org

Homofobi ya da cinsel yönelim kaynaklı ayrımcılık

Homofobi; gey ya da homoseksüel insanlara ya da yaşam tarzları ve kültürlerine yönelik ya da farklı cinsel yönelimi olan insanlara karşı nefret ve tiksinti duyma olarak tanımlanır.

Önemli gün

7 Ağustos

Transgender Uluslararası
Haklar ve Eğitim Günü

Dünyanın birçok yerinde farklı (çoğunluktan farklı) cinsel yönelime sahip insanlar ayrımcılığa uğramaktadır. Ayrımcılık şekilleri, aşağılanmadan öldürülmeye kadar uzanır. Birçok ülkede homoseksüellik hâlâ bir suç olarak kabul edilmekte, hatta bu ülkelerin bazılarında bu suç ölüm cezası ile sonuçlanmaktadır. Avrupa'da yasal değişikliklerle ilerleme kaydedilmiş olsa da insanların birçoğu homoseksüelliği hâlâ bir hastalık, psikolojik rahatsızlık ya da tuhaf bir davranış olarak değerlendirir.

Homoseksüellik farklı insanlar için farklı anlamlar taşır. Bazı başlıca tanımlar şöyledir:

- *Biseksüel*, hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten hoşlanan kişidir.
- *Gey* kelimesi homoseksüel erkekler için kullanılır. Bazı ortamlarda bu terim homoseksüel kadınları da içerir (Lezbiyenler).
- *Homoseksüel*, sadece kendi cinsinden hoşlanan kişidir.
- *Heteroseksüel*, sadece karşı cinsten hoşlanan kişidir.
- *Lezbiyen* kelimesi kadın homoseksüeller için kullanılır, yani kadınlardan hoşlanan kadınlar için.
- *Transseksüel*, biyolojik cinsiyetinin tanımladığından farklı bir cinsiyete sahip kişidir (yani kadın vücuduna sahip bir erkek, ya da tam tersi)
- *LGBT*, Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Transseksüel'in kısaltmasıdır.

Avrupa'da günümüzde LGBT olarak yaşamak çok kolay (batı Avrupa'daki büyük kentlerde, iyi gelişmiş alt kültürlerde, bar, kulüp ve organizasyonlarda), hayli zor (batı Avrupa'daki küçük kentlerde, homoseksüellikle ilgili düşüncelerin yavaş yavaş değiştiği orta Avrupa'nın büyük kesiminde) ya da tam anlamıyla tehlikeli (bazı doğu Avrupa ülkelerinde, örneğin, Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya ve Moldova'da, polis, "normal" insanlar ve ayrımcı yasalar tarafından uygulanan taciz ve nefret kaynaklı şiddet eylemleri) olabilir.

Lezbiyen ve gey çiftler Avrupa genelinde yasal ayrımcılık kurbanı olmaktadır, örneğin evlenme, aile kurma ve evlat edinme hakkı konusunda (başka bir deyişle heteroseksüel çiftlerin faydalandığı hakları aynı statüde kullanamamaktadırlar).

Ülkenizde tanıdığınız meşhur gey ya da lezbiyen biri var mı?

Pembe üçgen

On binlerce homoseksüel, Nazi toplama kamplarında hayatını kaybetti. Pembe üçgen ve pembe renk genellikle homoseksüel hareket ve homoseksüel kültür ile ilişkilendirilmektedir. Bunun sebebi homoseksüellerin "cinsel sapkınlık"larından dolayı Nazi toplama kamplarında pembe rozet takmak zorunda kalmalarıydı.

"Geylerle ilgili şunu görüyoruz: tarihi süreç ve yaşadığımız deneyimler bize, yaranın derinleşmesinde yoksulluk ya da güçsüzlüğün değil görünmezliğin etkili olduğunu öğretti. İhtiras lekelenildi, sapkınlık atfedildi, bedensel arzu utanç içine girdi, sevginin ifadesi yasaklandı, toplumda ahlaki yurttaşlık kavramı inkar edildi, bütün bunlar sen kendini gibi olduğun için oldu (...)"
*Hakim Albie Sachs, Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, 1998.*¹⁵

LGBT gençlerin karşı karşıya bulunduğu en büyük sorun, bir yandan yabancılar tarafından uygulanan ayrımcılıktır: yani şiddet, taciz ve hizmetlerin verilmemesi (örneğin bir restorandan dışarıya atılma). Diğer yandan, kişi durumunu açığa çıkardığında aile ve arkadaşlarıyla birçok sorun yaşamak zorunda kalır. Birçok insan için bunlar ciddi sorunlardır ve birçok LGBT genç reddedilme korkusuyla durumlarını açığa çıkarma işini ertelemektedir. Okulda yaşlılarından gelen baskı çok kuvvetli olabilir ve durum LGBT öğrencilerin hayatını iyice zorlaştırabilir.

Gey ve lezbiyen çiftlerin evlenmesine izin verilmeli midir?

Özellikle genç insanlar homofobik şiddet ve ayrımcılığın zayıf hedefleridir. Çoğunlukla suçluluk duygusu gibi hislerle, cinsel kimlikleriyle ilgili derin sorularla baş etmek zorunda kalırlar; redde-

dilme ya da yanlış anlaşılma korkusu yaşarlar. Her şeyden önemlisi şiddet ve sömürü birçoğunun depresyona girmesine hatta bazılarının intihar etmesine yolaçar.

Din ayrımcılığı

Avrupa içindeki çeşitlilik, dini çeşitlilikte kendini iyice görünür kılmaktadır. Avrupalılar'ın çoğunluğu dini pratikleri yerine getirmese de Hristiyan'dır, fakat bu çoğunluğun içinde büyük bir çeşitlilik "saklı"dır. Avrupa, Katolikler ve Protestanlar arasında yürütülen savaşlarla derin yaralar aldı, geçmişte Katolikler'le Doğu Ortodoks Hristiyanlar arasında yaşanan savaşlarda olduğu gibi. Her mezhebe bağlı birbirinden farklı birçok kol bulunur. Bu kollar arasındaki farklar, sıradan bir inanan tarafından kolaylıkla seçilemeyeceği de bunlara sıkıya sıkıya bağlı insanlar için bu farklar büyük anlam ifade eder.

Dini Hristiyan azınlıklar Avrupa çapında mevcudiyetlerini koruyor olsa da geçmişte ayrımcılık yaşadılar, hatta günümüzde bile bazı ülkelerde hâlâ ayrımcılığa maruz kalmaktalar. Dinleri ya da kiliseleri "tanınmamakta" yahut "resmi" ya da nüfus sahibi kilisenin sahip olduğu statü ya da haklara (örneğin, eğitimde) sahip değiller.

Kısmen Avrupa entegrasyonu ve işbirliği sürecinden dolayı Hristiyan mezhepleri arasındaki farklar sosyo-politik anlamda daha az önemli hale geldi. Bazı düşünür ve politikacılar için Hristiyanlık Avrupa kimliğinin temeli olmalıdır. Bu tehlikeli düşünce, dindar olmayan ve tabii ki Hristiyan olmayan milyonlarca Avrupalı'yı görmezden gelmektedir.

? Yaşadığınız şehir ya da toplumda hangi dini azınlıklar mevcut? Bu azınlıklar nerede toplanıp ibadet ediyor?

Hristiyan olmayan dinler arasında, tarihi süreç içinde kıta çapında belki de en çok ayrımcılığa maruz kalan din Yahudilik'ti. Örneğin 15. yüzyılda İspanya ve Portekiz'den sürüldükten sonra, bu topraklarda kalan Yahudiler dinlerini değiştirmeye zorlandı ya da dini pratiklerini hayatlarını riske atmak pahasına gizlice yerine getirmek zorunda kaldılar. Yahudi inancına dair önyargı ve yanlış algılamalar, Yahudi düşmanlığı içeren davranış ve tutumları körüklemektedir. Bu algılamalar tarihte ayrımcılık ve ayrı tutma uygulamalarında bir gerekçe olarak gösterildi. Büyük bir ihtimalle de ağırlıklı Hristiyan olan bazı toplumların Yahudi katliamına karşı direnç göstermeyerek, bu katliamları pasif olarak hoşgörmesiyle sonuçlandı.

Avrupa'daki diğer önemli dini azınlık toplulukları arasında Hindular, Budistler, Bahailer, Rastafaryanlar ve Sihler vardır. Yaşadıkları ülkeye göre ayrımcılık şekli farklılık gösterir. Birçok vaka, dini ayrımcılık ırkçılıkla birleşir.

İslam fobisi (İslamofobi)

Hristiyan olmayan dinler arasında İslam Avrupa'da en yaygın dindir. Balkanlar ve Kafkasya'daki bazı ülke ve bölgelerde çoğunluğun dinidir. Fransa, Almanya ve batı ve doğuda birçok ülkede ise en büyük ikinci dindir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2001 yılında gerçekleşen dehşet verici saldırılardan sonra dikkatler dünya üzerinde yaşayan Müslümanlar'ın üzerine çekildi. Bu durum aslında toplumsal ilişkilerimizin ve hoşgörü duygumuzun ne kadar kırılgan olduğunun bir göstergesidir. Batı'da yaşayan Müslümanlar, arkadaşları ve komşuları olduğunu düşündükleri insanların Dünya Ticaret Merkezi saldırıları yüzünden onları suçlamasıyla, hatta masum erkek, kadın ve çocuklara yönelik intikam saldırılarıyla şoka girdiler. En önemlisi de Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa genelinde başörtüsü takan birkaç kadın saldırıya uğradı.

Yehova Şahitleri İkinci Dünya Savaşı sırasında toplama kamplarına gönderildi, çünkü Alman ordusuna hizmet etmeyi reddettiler.

"Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 9(1).

? Kafanızdaki İslam imajı nedir?

İslam fobisi, yani İslam, Müslümanlar ve onların sahip olduğu şeylere karşı hissedilen korku, aslında yeni bir olgu değildir. İslam fobisi, özellikle azınlık olarak yaşayan Müslümanların yaşamları üzerinde oluşturduğu yıkıcı etkiyle gündemde yerini almış, aslında hayli eski bir önyargı gerçeğidir.

Günümüzdeki durum birçok Avrupa toplumunun İslam'a karşı sahip olduğu derin ve güçlü önyargılardan beslenmektedir. En sık rastlanan uygulamalar arasında İslam'ın resmi bir din olarak benimsenmemesi, cami inşa edilmesine izin verilmemesi, istenen yerlerin tahsis edilmemesi ya da Müslüman grup ya da topluluklara destek verilmemesi vardır.

İslam dini hakkındaki bilgisizlik İslam fobisinin temel nedenidir. İslam çoğunlukla terörizm ve aşırılıkla ilişkilendirilir. Aslında, İslam diğer dinler gibi hoşgörü, dayanışma ve karşılıklı sevgiyi telkin eden bir dindir.

? Diğer dinler hakkında bilgi düzeyi ve anlayışı artırmak için örgütünüz ya da okulunuzda ne yapılabilir?

İslam'a karşı hissedilen en yaygın önyargı, bu dinin insan haklarıyla "uymazlığı"dır. Bu önyargı İslam'ın çoğunluğun dini olduğu ülkelerin –çoğunlukla Arap ülkeleri– gerçeklerinden kaynaklanır. Demokrasinin olmaması ve geniş çaplı insan hakları ihlalleri "uymazlığın" örnekleri arasında gösterilir. Sorgulanan rejimlerin hiçbiri demokratik olmadığı için İslam'ın basitçe bu durumu yaratan tek unsur olduğu hükmü verilir. Aynı mantık Hristiyan ülkelere uygulansaydı, Portekiz, İspanya ya da Yunanistan'daki eski diktatörlükler için Hristiyanlık dininin sorumlu tutulması gerekir, bu dinin insan hakları ve demokrasi ile uymazlığı sonucuna varılması gerekirdi.

Genç insanlar genellikle İslam'a bağlılıklarını açıkça sergiledikleri için rahatsız edilmektedirler. Bazı ülkelerde ise Müslüman kızların başörtüsü takarak okula girmeleri yasaklanmaktadır.

Yasal çerçeve

Sayırsız uluslararası ve bölgesel aygıt ayrımcılık ya da ayrımcılığın çeşitli şekillerini konu almaktadır. Birleşmiş Milletler düzeyindeki bazı örnekler şöyledir:

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1965)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)
- Engelli Hakları Bildirgesi (1975)
- Uluslararası Çalışma Örgütü Bağımsız Ülkelerdeki Yerli ve Kabile Halkları ile ilgili Sözleşme (No. 169, 1989)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek olarak Avrupa Konseyi bünyesinde son yıllarda önemli başarılar elde edildi, özellikle aşağıdaki belgeler aracılığıyla:

- Avrupa Bölgesel veya Azınlık Dilleri Şartı (1992)
- Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Yaşamına Katılımına İlişkin Sözleşme (1992)
- Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (1995)

Ek bilgi

Irkçılık ve ayrımcılık üzerine

- *The European Commission against Racism and Intolerance of the Council of Europe* (Avrupa Konseyi, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu), www.coe.int/ecri
- *La Ligue Internationale contre le Racisme et l'Antisémitisme (LICRA)*, Fransa, www.licra.org
- *SOS Racisme* (Fransa), www.sos-racisme.org
- *UNITED for Intercultural Action - Milliyetçilik, ırkçılık, faşizm karşıtı, göçmen ve mültecilere destek için Avrupa ağı*, www.xs4all.nl/~united
- *The European network against racism* (Irkçılık karşıtı Avrupa ağı), www.enar-eu.org
- *The Internet Anti-racism Centre in Europe* (İnternet Irkçılık Karşıtlığı Merkezi), www.ica-re.to
- *The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC)* (Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi), www.eumc.eu.int
- *Minorities of Europe (MoE)* (Avrupa Azınlıkları), www.moe-online.com
- *Young Women from Minorities (WFM)* (Genç Azınlık Adınları), www.wfmonline.org

Romanlar üzerine

- *The European Roma Rights Centre (ERRC)* (Avrupa Roman Hakları Merkezi), www.errc.org
- *The International Romani Union* (Uluslararası Roman Birliği)
- *Patrin Web Journal*, www.geocities.com/Paris/5121/patrin.htm

Engelliler üzerine

- *The World Institute on Disability (WID)* (Dünya Engelliler Enstitüsü), www.wid.org
- *The European Disability Forum* (Avrupa Engelliler Forumu), www.edf-feph.org

Göçmen ve mülteciler üzerine

- *The United Nations High Commissioner for Refugees* (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), www.unhcr.ch
- Göçmen haklarının korunması ve geliştirilmesi İnternet portalı, www.december18.net
- *Association des Travailleurs Magrébins en France*, www.atmf.org
- *SOLIDAR*, www.solidar.org
- *The European Council on Refugees and Exiles* (Avrupa Mülteci ve Sürgün Konseyi), www.ecre.org

Din üzerine

- *The United Religions Initiative* (Birleşmiş Dinler İnisiyatifi), www.uri.org
- *Bahá'í Faith* (Bahai Dünyası web sitesi), www.bahai.org
- *İslam hakkında* (İslam 21 Projesi web sitesi), www.islam21.net
- *The Forum against Islamophobia and Racism* (İslam Fobisi ve Irkçılık karşıtı Forum, İngiltere), www.fairuk.org
- *Sih web sitesi*, www.sikhs.org
- *Hindu Kaynakları*, www.hindu.org
- *The World Council of Churches*, (Dünya Kiliseler Konseyi), www.wcc-coe.org
- *Katolik Kilise - The Holy See* web sitesi, www.vatican.va
- *Doğu Ortodoks Kiliseleri*, www.orthodoxinfo.com

- Rus Ortodoks Kilisesi, www.russian-orthodox-church.org.ru
- Shamash (İnternette Yahudi Bilgi ve Tartışma Ağı), <http://shamash.org/about.shtml>

Yahudi düşmanlığı üzerine

- *Antisemitism and Xenophobia Today* (Günümüzde Yahudi ve Yabancı Düşmanlığı), www.axt.org.uk
- *The Anti-Defamation League* (İftira ve Karalama Karşıtı Birlik), www.adl.org
- *The World Jewish Congress* (Dünya Yahudi Kongresi), www.wjc.org.il

Gey ve lezbiyen meseleleri üzerine

- *The International Lesbian and Gay Association* (Uluslararası Lezbiyen ve Gey Derneği), www.ilga.org
- *The Institute for Lesbian and Gay Strategic Studies* (Lezbiyen ve Gey Stratejik Çalışmalar Enstitüsü), www.igfss.org
- “Cinsel yönelim ve cinsel önyargılar hakkında gerçekler”, <http://psychology.ucdavis.edu/rainbow>
- *The International Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender and Queer Youth and Student Organisation (IGLYO)* (Uluslararası Gey, Lezbiyen, Biseksüel, Transeksüel ve Eşcinsel Gençlik ve Öğrenci Örgütü), www.iglyo.net

Referanslar

Alaux, J.P., Bach, J., Benot, Y., et Al., *Égalité sans frontière: les immigrés ne sont pas une marchandise*, Les notes de la Fondation Copernic, Haut Conseil de la Coopération Internationale, Éditions Syllepses, Paris, 2001.

Brander, P., Cardenas, C., Gomes, R., Vicente Abad, J., Taylor, M., *Education pack “all different - all equal”*, Council of Europe European Youth Centre Strasbourg, 1995.

Crimes of Hate, Conspiracy of silence, Amnesty International, Londra 2001.

Liégeois, J-P, *Roma, Gypsies, travellers*, Council of Europe Press, Strasbourg, 1994.

Ohana, Y., *Participation and citizenship - Training for minority youth projects in Europe*, (der.), Council of Europe Publishing, 1998.

Patrin Web Journal, www.geocities.com/Paris/5121.

Symonides, J., Der., “The struggle against discrimination”, A collection of international instruments adopted by the United Nations System, UNESCO, Paris, 1996.

Taguieff, P.-A., *La force du préjugé*, Gallimard, Paris, 1987.

“Xenophobia in a European context”, *Mind and human interaction*, Vol. 9, No.1, University of Virginia, 2001.

